

identical expressions in the Biblical text.

3. A general principle derived from one Biblical text or from two related Biblical texts, [is applicable to all similar cases though not specified in detail].

4. When a general rule is followed by an explicit particular, [the rule is limited to the specified particular].

5. When a specification is followed by a general rule, [all that is contained in the general rule applies].

6. When a general rule is followed by a specification and then again by a general rule, the law is applicable only to such cases which are similar to the specification.

7. When a general rule requires an explicit specification [for the sake of clarity, the general rule is not limited to the specified particular, as in rule 4]. Similarly, when a specification requires a generalization [for the sake of clarity, the generalization does not have the all-embracing effect, as in rule 5].

8. When a particular case that is included in a general law is singled out to instruct us concerning something new, it is singled out not only to teach concerning its own case, but is to be applied to the whole of the general law.

9. When a particular case that is included in a general law is singled out to add another provision similar to the general law, it is singled out in order to lessen, but not to increase, the severity of that provision.

10. When a particular case that is included in a general law is singled out to add another provision which is unlike the general provision, it is singled out in order, in some aspects to lessen, and in others to add to, the severity of the provision.

11. When a particular case that is included in a general law is singled out with a new stipulation, the provisions of the general law no longer apply to it, unless the Torah expressly states that they do.

12. The meaning of a passage may be deduced from its context or from a subsequent passage.

13. Similarly, when two Biblical passages contradict each other, the meaning can be determined by a third Biblical text which reconciles them.

יהי May it be Your will, Lord our God and God of our fathers, that the Bet Hamikdash be speedily rebuilt in our days, and grant us our portion in Your Torah.¹

KADDISH D'RABBANAN

יְתִרָל Exalted and hallowed be His great Name (Cong: Amen.) throughout the world which He has created according to His will. May He establish His Kingship, bring forth His redemption and hasten the coming of His *Mashiach* (Cong: Amen.) in your lifetime and in your days and in the lifetime of the entire House of Israel, speedily and soon, and say, Amen. (Cong: Amen. May His great Name be blessed forever and to all eternity. Blessed.) May His great Name be blessed forever and to all eternity. Blessed and praised, glorified, exalted and extolled, honored, adored and lauded be the Name of the Holy One, blessed be He (Cong: Amen.) beyond all the blessings, hymns, praises and consolations that are uttered in the world; and say, Amen. (Cong: Amen.)

1. Pirke Avot 5:20.

תפלת השחר

שְׁחָרָה. (ג) מִפְּנֵי אֵב וּמִפְּנֵי אֶב
מִשֵּׁי כְּתוּבִים. (ד) מִכְּלֵל וְפָרֵט. (ה) וּמִפָּרֵט וְכָלֵל.
(ו) כָּלֵל וְפָרֵט וְכָלֵל, אִי אֲתָה רֵן אֱלֹהֵי כֵּיזֵן דְּפָרֵט.
(ז) מִכְּלֵל שְׂחָרָה צָרִיד לְפָרֵט, וּמִפָּרֵט שְׂחָרָה
צָרִיד לְכָלֵל. (ח) כָּל דְּכָר שְׂחָרָה כִּכְלֵל וְיִצְאָ מִן
דְּכָלֵל לְפָרֵט, לֹא לְלֵמַד עַל עֲצֻמוֹ יָצֵא, אֲיָא
לְפָרֵט עַל דְּכָלֵל כָּלֵל יָצֵא. (ט) כָּל דְּכָר שְׂחָרָה
כִּכְלֵל, וְיִצְאָ לְמַעַן מַעַן אֲחֵר שְׂחָרָה כִּעֲנֵנו,
יָצֵא לְדַבְרָא וְלֹא לְהַחֲמוּר. (י) כָּל דְּכָר שְׂחָרָה
כִּכְלֵל וְיִצְאָ לְמַעַן מַעַן אֲחֵר שְׂחָרָה כִּעֲנֵנו, יָצֵא
לְדַבְרָא וְלְהַחֲמוּר. (יא) כָּל דְּכָר שְׂחָרָה כִּכְלֵל וְיִצְאָ
לְדָוִן כְּדָבָר חָדָשׁ, אִי אֲתָה יְכוּל לְהַחֲזוּז
לְכָלֵל, עַד שְׂחָזוּרֵנוּ דְּכָתוּב לְכָלֵל כִּפְרִישׁ.
(יב) דְּכָר דְּלֵמַד מִעֲנֵנו, וְדָבָר דְּלֵמַד מִסּוּפֵי.
(יג) וְכֵן (וְאִי וְכֵן) שְׁנֵי כְּתוּבִים דְּמַחֲזִיקִים זֶה אֶת
זֶה, עַד שְׂחָרָה דְּכָתוּב דְּלֵשׁוֹנֵי וְיִכְרִיעַ בְּיַדְתֵּם.
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁשְׁבֵּנָה בְּיַד דְּמַחֲזִיקֵי כִּפְרִישׁ
בְּיַמֵּינוּ, וְכֵן תִּלְקַנֵּנוּ פְּרוּרְתָהּ.
יְתִרָדָל וְיִתְקַבֵּל שְׁמֵהּ בְּרַבּ אֱלֹהֵינוּ וְיִתְקַבֵּל מִלְּפָנֶיךָ,
וְיִצְטָח פְּרוּרְתָהּ וְיִקְרַב מְשִׁחָהּ. אֱמֵן פְּרוּרְתָהּ וּבְיוֹמֵינוּ וּבְחַיֵּי
דְּכָל בְּרִית יִשְׂרָאֵל, בְּעִגְלָא וּבְזֶמַן קָרִיב וְאֲחֵרֵי אֲמֵן: יְהִי שְׁמֵהּ בְּרַבּ מְקַבֵּל
לְעֵלַם וְלְעַלְמֵי עֲלְמַיָּא, תְּפִירָה, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר, וְיִתְרַאֵם, וְיִתְנַשֵּׂא,
וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלָּף, שְׁמֵהּ דְּקָרִיבֵינוּ בְּרַבּ דְּהֵאֵן לְעֵלְמָא מִן כָּל פְּרִקְתָּא
וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר וְיִתְהַלָּף, דְּאֲמִינֵן קְדֵיקָמָא, וְאֲחֵרֵי אֲמֵן:

וּפְרָט וּמְפָרֵט וּבְכָל • בְּלָל וּפְרָט וּבְכָל אִי אֶתָּה דָן אֶלָּא פְּעִין הַפְּרָט • מְבַלְל
 שֶׁהוּא צְרִיךְ לְפָרֵט וּמְפָרֵט שֶׁהוּא צְרִיךְ לְבַלְל • בְּלִדְבָר שֶׁהִיָּה בְּכָלֵל וַיֵּצֵא מִן
 הַבְּלָל לְלַמֵּד לֹא לְלַמֵּד עַל־עַצְמוֹ יֵצֵא אֶלָּא לְלַמֵּד עַל־הַבְּלָל בְּלוֹ יֵצֵא • כָּל־
 דְּבָר שֶׁהִיָּה בְּכָלֵל וַיֵּצֵא לְטַעוֹן טַעֵן אֶחָד שֶׁהוּא כְּעֵנִינוּ יֵצֵא לְהַקְלֵל וְלֹא לְהַחְמִיר •
 כָּל־דְּבָר שֶׁהִיָּה בְּכָלֵל וַיֵּצֵא לְטַעוֹן טַעֵן אֶחָד שֶׁלֹּא כְּעֵנִינוּ יֵצֵא לְהַקְלֵל וְלְהַחְמִיר •
 כָּל־דְּבָר שֶׁהִיָּה בְּכָלֵל וַיֵּצֵא לְדוֹן בְּדָבָר חֲדָשׁ אִי אֶתָּה יָכוֹל לְהַחְזִירוֹ לְבְּלָלוֹ
 עַד שִׁיחְזִירֵנוּ הַפְּתוּב לְבְּלָלוֹ בְּפִרוּשׁ • דְּבָר הַלְּמֵד מֵעֵנִינוּ וְדָבָר הַלְּמֵד מִסּוּפּוֹ
 וְכֵן (נ"א⁶³ וכאן) שְׁנֵי כְּתוּבִים הַמְּכַחֲשִׁים זֶה אֶת־זֶה עַד שְׁיָבֵא הַפְּתוּב הַשְּׁלִישִׁי
 וַיְכַרְיעַ בֵּינֵיהֶם:

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ⁶⁴ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה
 בְּיָמֵינוּ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ:

קדיש דרבנן⁶⁵

ולהעיר אשר הפיסוק של הברייתא לי"ג סימנים (שבסידור תהלת ה' השלם), אין זה מעשה רבינו, ובסידור עם דא"ח וסידור תורה-אור מופיעה הברייתא בהמשך אחד (כבפנים), וראה לעיל הע' 35. (וכבר העיר עוד בקונטרס הסידור (אות ב') אשר "נקודות ההפסק בברייתא דר' ישמעאל אינם בסדר, כאשר יראה הרואה"). אכן כחלוקה הנ"ל כן הוא בש"ס ווילנא בסוף גמ' ברכות (מז ב ואילך), וכן הוא באבודרהם (בריש תפלת שחרית). אכן יש מחשבים חלוקת הי"ג מדות באופנים אחרים — ראה 'ספרא' הוצאת ר"מ איש שלום (ברעסלא תרע"ה) בתחלתו, שליקט שיטות הראשונים בזה.

63. נוסח אחר: ובאן — כך מדייק בפרי עץ חיים (שער עולם העשי' פ"ב, וכן כתב בשער הכוונות דף של א). ומה שכתב רבינו לומר "וכן" — ראה שער הכולל (פ"ג סכ"ו) בארוכה כי כן צריך להיות על דרך הפשט, ובכל זה גם בביטוי בצירי נכלל בו המובן על דרך הסוד. ובלוח 'היום יום' (יא איר):

וכן — בצירי, ולא בפתח — שני כתובים.

וביתר ביאור באגרות קודש-כ"ק אדמו"ר זי"ע (ח"י ע' רט ואילך):

בהנוגע להגירסא בברייתא דר' ישמעאל בסופה 'וכן' 'וכאן' — יעויין ברייתא דיי"ג מדות דר' ישמעאל (ווילנא, תרפ"ה) שהובאו שם הגירסאות וכמה פירושים בהם. ובכתבי האריז"ל (בפרי עץ חיים ובכמה מקומות) והועתק גם בטי"ז שו"ע או"ח סי' קכז, ס"ק ד': 'וכאן, אבל רבינו הזקן קבע שתי הנוסחאות בסידורו, ובנוסח העיקרי: "וכן" — כ"ף צרוי.

64. 'יהי רצון מלפניך.. — מסכת אבות פ"ה מ"כ (עיין בהערות לשם), ובסדר היום (ד ד — בנוסח שונה). טעם לאמירת בקשה זו כאן (שער הכולל פ"ג סכ"ז):

אחר ברייתא דר' ישמעאל, התחלת תורת-כהנים, ראש לכל מעשה הקרבנות, וכל התורת-כהנים נבנה על הי"ג מדות הללו, לכן מבקשים שייבנה בית המקדש ונקיים מעשה הקרבנות בפועל, ולא על דרך "ונשלמה פרים שפתינו".

65. קדיש דרבנן — הטעם שנקרא כן, "לפי שהוא תחנה ובקשה על רבנן. אי נמי, כיון שלא ניתקן אלא על תורה שבעל פה שהוא לימוד דרבנן" (אלי רבה סי' קנה ס"א).

יב' וירושלמי ברכות פ"ה
ה"א
יג' מסכת קידושין ל'

'אמיר'
פסוקי
צבאות

תורה אור השלם

כו. ו' צבאות עמנו
משקב לנו אלהי יעקב
פלה: (תהלים מ)
כו. ו' צבאות אשרי
אדם בשם קד: (תהלים
פ"ד)
כה. ו' שנתתם לבניך
ודברה עם עשבתך
בביתך ובלקחך בדרך
ובשקבך ובלקחך:
(דברים ו)

'אבי' הוה מסדר סדר

המערכה וכו'. כתב
המור (בס' מח) וזה לשונו, וטוב
לומר אחריה (פ' אחר פרשת
התמיד) סדר המערכה שזה נוסחה
האבי הוה מסדר סדר המערכה
משמיה גנרמא ואליבא דאבא
שאול' וכו', ע"כ. ומקור מימרא
זו היא במס' יומא (לג), וכבר
הוכרנו לעיל (בתחילת סדר אמירת
קרבנות של שחר) את דברי ספר
סדר היום שכתב שהמעט שאומרים
מימרא זו הוא 'כדי לסדר כל
הדברים בקוצר והעלותה על
שפתנו', ר"ל שנתציא בשפתנו את
כל סדר עבודת הקרבנות על דרך
"ונשלמה פרים שפתנו". וכתב
הבית יוסף (שם) וזה לשונו,

ה' צבאות עמנו וכו'! איתא בירושלמי ריש פרק

אין עומדין ר' חזקיה רבי יעקב בר אחא ר' יסא
בשם ר' יוחנן, לעולם לא יהא הפסוק הזה זו
מתוך פיה, כ"ה' צבאות עמנו משגב לנו אלהי
יעקב סלה. ר' יוסי בי רבי אבון ר' אבהו בשם ר'
יוחנן וחברייא, כ"ה' צבאות אשרי אדם בומח כך.
ר' חזקיה בשם ר' אבהו, יהי רצון ה' אלהינו
ואלתי אבותינו שתצילנו משענות החצופות
הקשות הרעות היוצאות המתרגשות לבוא
לעולם:

איזהו מקומן: איתא בפרק קמא דקידושין אמר
רב ספרא משום ר' יהושע בן חנניא, מאי דכתיב:
"ושנתתם לבניך? אל תקרי ושנתתם אלא
ושלשתם, לעולם ישלש אדם שנותיו, שליש
במקרא, שליש במשנה, שליש בתלמוד. מי יודע כמה חיי? לא צריכא ליומי:

[יב] לא יהא הפסוק הזה זו מתוך
פיה. כי הוה מסוגל להשפיע טוב: ר'
חזקיה בשם ר' אבהו, יהי רצון וכו'.
לומר לומר שיתלמד פסוקים אלו טוב
שיפלא ממנו מפילה זו: שתצילנו
משענות החצופות. יתפלא שהקב"ה
יילנו מכל מיני מזיקין ושאר דברים
הרעים שבעולם:
[יג] אלא ושלשתם. מדלל כתיב
ושנתתם שילש: לעולם ישלש אדם
שנותיו. שצריך לחלק את לימודו בימי
חיייו לשלשה חלקים של המורה: מי
יודע כמה חיי. לילד ידע אדם כמה
הוא שלש מימי חיי, הכי אין אדם
יכול לדעת כמה ימים: ליומי. ומי
השנוע:

'אמיר'
הוה מו

ליקומים והערות

6. כתב בספר בניהו
(ירושלמי ברכות ריש פ"ה)
וזה לשונו, כתבו המקובלים
פסוק ראשון אמרו אברהם
אבינו עליו השלום, ופסוק
שני אמרו יצחק אבינו ע"ה,
ופסוק שלישי אמרו יעקב
אבינו ע"ה, לכן אומרים ג'
פסוקים אלו אחר פסוק
הקטורת בכל יום, וגם
אומרים אותם קודם תפילת
ערבית, להכניע הדין
שתגברין בלילה, ולהגביר
החסדים, ע"כ. (3)
כתב במחזור וישי (סימן
תכ"ד) וזה לשונו, לעולם
ישלש אדם שנותיו שליש
במקרא שליש במשנה
שליש בתלמוד. ומי ידע
כמה חיי, לא צריכא אלא
ליומי. ולפיכך תיקנו דבר
יום ביומי בשחרית שליש
במקרא וכו' ושלשתן
בקרבנות איירי. ולכן לא
נתקנו מענין אחר, ותפילות
כנגד המידים תיקנום,
ע"כ. (2) וענין אמירת
איהו מקומן כבר נזכר
בוזרר סוף ח"א שהשמות
דף רס"ו) וזה לשונו, כך
סליקן משריין דשכינתא
בצלותא ונתתין משריין
דקוב"ה לנבי שכינתיה
כמה שרין ונתתין
דצלותא אתה הוא קריבא
דקב"ה בצלותא דילך דאיהו
קרבנא דקודשא בריך הוא
ושכינתא באיהו מקומן בצו
את בני ישראל וכו' תחלתו
מאיר מתנתין קרבנין
בצלותא, ע"כ. (7)
כתב בס' יפה ללב (סי' ג'
ק"כ) שבתרו לשנות בפרק
איהו מקומן ע"פ הגמ' "אין עומדין להתפלל אלא מתוך הלכה פסוקה".
כתב האריז"ל (שער הכוונת דף י"ג ע"ג) וזה לשונו, עוד יש טעם אחר למה שנהגו לומר פרק איהו מקומן לא וזלתי, מפני שאין שום פרק בכל
המשניות בלתי מחלוקת לבד פרק זה ונקרא "הלכה פסוקה". והנה בעלית העולמות אנו צריכים אל השלום ולא אל המחלוקת ולכן בחרי פרק זה כנוכר. ובסידור איצ"ר התפילות הביא את מ"ש בב"י שהיא משנה ברורה
למשע מסיני, והוסיף לרוביך כן מלשון המשנה בפרק זה שאמרת "לפנים מן הקלעים" וקלעים היו רק במשכן, כי בבית עולמים היה חומת העזרה, ועל כרחך שגשגה כבר לשון זה החלפה למשע מסיני.

'אמיר'
כח"א
הקרבנו

א"כ (פ')
דבר בת

'אמיר'
איזהו מ'
וברייתא
ישמעאל

'יהו רצו'
שכסיום
אמירת
הקרבנו

ואע"פ שהרמב"ם בהלכות תמידין ומוספין (פ"ו ה"ג) פסק כרבנן דפליגי אבא שאול וכו', מאחר שמצאו העולם שאבי סידר הסדר אליבא
דאבא שאול משמע דמבבא ליה דבבין הלכתא ולכן לא רצו לשנות הסדר ההוא, ע"כ. (5)

אנא נכה, כתב בספר סדר היום שאחר 'אבי הוה מסדר סדר המערכה' וכו', נהגו לומר "אנא נכה", ומקורה של תפילה זו מיוחסת
לחנא הקדוש ר' נחוניא בן הקנה, והיא תפילה נוראה, וקדושה הבנויה על שם של מ"ב אותיות, ולכן מוסיפים לאחריה בשמאלין
מפני קדושת ה' שרמנו בראשי תיבותיו (כנון אב"י ית"ן וכו'). והמעט שאומרים אותו כאן כתב בספר סדר היום וזה לשונו, ומי שתיקן
לומר אותו אחר זה הסדר של אבי, נראה לו שהוא מפני שבסדר הזה לא נזכר מעין ברכת כהנים שהיו מברכין בשם המפורש, ויש
אומרים שאותו שם המפורש שהיו מוכיזין היה שם בן מ"ב אותיות יתברך ויתעלה, לכן ראוי לומר זה השם במקום הזה כדי לזכור אותו
שם ברמז. ועוד מעט אחר, שענין אלו ה"ב תיבות הם לשון תפילה לאל יתברך ויתעלה ויהא בעניינו ויפרנו מגלותינו, ואין מקום יותר
מוכן להתפלל בכוונה ובראנה על ענין הגלות, אלא אחר שזכרנו קיצוה הענין שהיתה נעשית בבית קדשנו ותפארתנו (היינו קריאת הקרבנות),
יהי רצון שיבנה בית המקדש במהרה בימינו, ע"כ. (6)

איזהו מקומן וברייתא דרבי ישמעאל, כתב המור (בס"ג ג) וזה לשונו, וקבעו לשנות משנת איהו מקומן וברייתא דר' ישמעאל של
שלוש עשרה מידות אחר פרשת התמיד, משום הא דאמר רב ספרא לעולם ישלש אדם שנותיו, שליש במקרא שליש במשנה
ושליש בתלמוד, ופרך ומי ידע כמה חיי, ומשני לא נצרכה אלא ליומי, שצריך בכל יום ללמוד משלשתן, ומדרש של ברייתא דר' ישמעאל
הו' (6) במקום תלמוד שהמדרש כתלמוד, וענין שהיא תחילת תורת כהנים שהוא ראש לכל הקרבנות קבעוה אצל הקרבנות, ומשנת איהו
מקומן קבעוה אחר פרשת התמיד משום דכתיב (מלאכי א) "ובכל מקום מוקמר מושג לשמי", וכי בכל מקום מוקמר מושג, אלא אלו ת"ח
שעוסקין בהלכות עבודה בכל מקום מעלה אני עליהם כאילו מקטירים ומגשיים לשמי, ע"כ. מכוון מדבריו שהמעט לאמירת משנת
איהו מקומן וברייתא דר' ישמעאל, היא משום שלימוד התורה שבכל יום צריך להיות כלול ממקרא וממשנה ומתלמוד, וכוה יוכל לצאת
די חובתו. ואע"פ שרש"י פירש להא דמשני לא צריכא ליומי - דהיינו שאות ימי השבוע צריך לחלק שני ימים מקרא שני ימים משנה ושני
ימים גמרא, מ"מ כבר חלקו עליו התוס' (שם ד"ה לא צריכא), ופירשו דמירי שבכל יום ויום ישלש לימודו, וכדפירש המור. וכך כתבו עוד
ראשונים, סידור ר' עמרם גאון, בעל המאור, האבודרהם, מחזור ויטרי, ראב"ן, שבלי הלקט, אורחות חיים, ועוד. (2) והמעט שקבעו
לאדם סדר לימוד משולש דוקא לפני התפילה הוא כדביארנו לעיל בענין ברכות התורה, שהכוונה היתה להסמך לברכות התורה לימוד
בתורה, במקרא, במשנה, ובתלמוד, ע"ש שכ"כ כמה ראשונים. (1) והמעט שקבעו דוקא משניות אלו וברייתא זו, כבר הוכרנו
לעיל את דברי המור לפני שמדברים בענין הקרבנות, והעוסק בזה עושה נחת רוח לפני הקב"ה כאילו מקטירים ומגשיים לפניו קרבן. מעט
אחר כתב האבודרהם, מפני שהיא כולה בלא מחלוקת תנאים, לכן בחרו משנת פרק זה יותר ממשניות אחרות. וכן כתב הבית יוסף (בסימן
ג) בשם הרא"ה וזה לשונו, לפי שאין בכל אותו פרק מחלוקת, והיא משנה ברורה למשה מסיני, ע"כ. ונראה שהמקור לזה הוא בגמרא
במס' ברכות (לא). שנביא להלן בסמוך, שאין עומדין להתפלל אלא מתוך הלכה פסוקה. (7) ולענין ברייתא דרבי ישמעאל כתב הר"י בר
יקף וזה לשונו, וברייתא של י"ג מדות לפי שכל התורה כולה תלויה בהם, ע"כ. (8)

נהגו לומר יהי רצון שיבנה בית המקדש ותן חלקנו בתורתך, כתב בעיון תפילה וזה לשונו, התפילה הזאת לוקחה ממסכת אבות
(פ"ה מ"ב) ונוסדה על מאמר התוספתא (ערויות פ"א) כשנכנסו רבותינו לברם שביבנה אמרו עתידה תורה שתשתכח מישראל, ובסנהדרין
(צז:) אין בן דוד בא עד שיחמעטו התלמידים ושם תורה משתכחת מלומדיה, ולזה נתפלל שיבנה ביהמ"ק במהרה בימינו במרם תשתכח
התורה מאיתנו, ע"כ. (1) ומעט אחר מצאו בספר דובר שלום וזה לשונו, בזמן שבית המקדש קיים אדם חומא ומביא קרבן, וכומן שאין
ביהמ"ק קיים קורא פרשת הקרבנות האמור בתורה ומעלים עליו כאילו הקריבם בפועל, והו' יהי רצון שיבנה ביהמ"ק במהרה ואז נקריב
הקרבנות בפועל, וכומן הזה תן חלקנו בתורתך שפרשית התורה יהיו חשובים בקרבנות, ע"כ. (2) כונת דבריו דאחר סיום אמירת הקרבנות
נושאים תפילה קצרה לבניית בית המקדש וחיידוש העבודה, שאינה דומה אמירת הקרבנות לנף ההקרבנה.

ק"כ) שבתרו לשנות בפרק איהו מקומן ע"פ הגמ' "אין עומדין להתפלל אלא מתוך הלכה פסוקה". ומצאו בסידור "תכלאל" תמיני שגם מוסיפים לברכת התורה לומר יהוה די ויזא, בנות ישראל הן התמידו על עצמן
שאם רואות טיפת דם וכו', כדי לעמוד בתפילה מתוך הלכה פסוקה. כתב האריז"ל (שער הכוונת דף י"ג ע"ג) וזה לשונו, עוד יש טעם אחר למה שנהגו לומר פרק איהו מקומן לא וזלתי, מפני שאין שום פרק בכל
המשניות בלתי מחלוקת לבד פרק זה ונקרא "הלכה פסוקה". והנה בעלית העולמות אנו צריכים אל השלום ולא אל המחלוקת ולכן בחרי פרק זה כנוכר. ובסידור איצ"ר התפילות הביא את מ"ש בב"י שהיא משנה ברורה
למשע מסיני, והוסיף לרוביך כן מלשון המשנה בפרק זה שאמרת "לפנים מן הקלעים" וקלעים היו רק במשכן, כי בבית עולמים היה חומת העזרה, ועל כרחך שגשגה כבר לשון זה החלפה למשע מסיני.

והפורס על שמע²⁷ לא יאמר קדיש אם לא שאמר פסוקים שלעולם לא תמצא קדיש בלא פסוקים שלפניו אם לא אחר גמר התפלה ולכן נהגו לומר פריסת שמע אחר גמר תפלת י"ח בלחש כדי שיאמר הקדיש על תפלת י"ח אבל אח"כ לא שייך לומר קדיש²⁷.

ועתה חדשים מקרוב באו שפורסין על שמע אחר קדיש האחרון מיד ואינו נכון דמה ענין לומר ב' קדישין סמוכין זה לזה²⁷ ויש ללמדם שיאמרו מקצת פסוקים בין ב' הקדישים²⁷. ומנהג כל ישראל²⁷ שאין מקדישין בקדיש לעולם אלא בסיום הפסוק או אנדה שהיא דרשת הפסוק²⁷ אבל לא בסיום התורה שבעל פה שאינה דרשת הפסוק ולכן נוהגין לומר אחר פרקי אבות אגרת רבי חנניא בן עקשיא אומר כו'²⁷ ואחר פיתום הקמרות²⁷ ובמה מדליקין²⁷ אגרת אמר רבי אלעזר אמר רבי חנניא תלמידי חכמים וכו' וא"כ גם כשלומדין משניות יש לומר איזה אנדה בסיומן כדי לומר קדיש לאחריה (אבל אחר איזהו²⁷ די בסיום תפלת יהי רצון²⁷):

נה דיני קדיש וכו' כ"ו סעיפים:

א אומרים קדיש בכל מקום שיש הפסק בסדר התפלה²⁸ והם לא פחות מז' קדישים בכל יום על שם²⁹ שבע ביום הללתיך³⁰ ואלו הם ד' א' אחר פסוקי דזמרה³¹ ששם הוא הפסק סדר הפסוקים. ב' אחר סיום תפלת י"ח³² שהיא מצוה בפני עצמה ואינה דבוקה למה שלאחריה. ג' אחר סדר קדושת ובה לציון³³ שהוא ג"כ דבר שבקדושה³⁴. ד' אחר אשרי למנחה³⁵ שהיא מצוה בפני עצמה שכל האומר תהלה לדוד בכל יום ג' פעמים מובטח לו שהוא בן עולם הבא³⁶. ה' אחר סיום תפלת י"ח של מנחה³⁷ שהיא מצוה בפני עצמה. ו' אחר ברכות של קריאת שמע של ערבית מטעם שיתבאר בס' רל"ו י"ב. ז' אחר תפלת ערבית³⁸ שכבר נשלמה התפלה.

וז' אלו הן חובה³⁹ כשמתפללין בצבור והשאר מנהג⁴⁰ וראוי לכל אדם לזוהר שלא לפחות מלענות י' קדישים בכל יום⁴¹:

לב שיתבאר דיניו לקמן סי' סט.

לג מ"א שם. וראה גם לקמן סי' סט ס"ד.

לד ראה גם לקמן סי' רצב ס"ד.

לה וראה לקמן שם שיש מקומות נוהגים שהש"ץ אומר ברכו אחר קדיש האחרון.

לו מ"א שם.

לז לקוטי פרדס. פרדס (בפירוש תפילות). וראה הל' ת"ת פ"א ה"ד.

לח וכ"ה בסידור.

לט ראה טור סי' קלג. רמ"א סי' קלב ס"ב. וכ"ה בסידור.

מ ע' לקמן רס"י ער. אבל לא הובא בסידור.

מא רלע"ל סי' ג.

מב סדר היום (סדר עבודה בסופו). וראה פסקי הסידור. שע"ה כ"פ פ"ג סכ"ו.

סימן נה

א שו"ת ראב"י אב"ד (תשו' הנאונים החדשות סי' לה). שבלי הלקט סי' ח בשם ראב"ד. אגור סי' צד.

ב שבלי הלקט סוף סי' ח בשם הגאונים. אגור שם.

ג תהלים קיט, קסד. וראה ער"ז גם לקמן רס"י נט.

ד שו"ת ראב"י אב"ד שבלי הלקט שם (במקום אחר תפלת מנחה הוסיף אחרי משנה או אגרתא). אגור שם

(כנ"ל). רוקח סי' שסב (כלפינו). לבוש ס"א (במקום אחר תפלת ערבית הוסיף אחרי עליו שחרית). ראה פרישה סק"א.

ה טור וש"ע ס"א.

ו סדר רב עמרם. טור סוף סי' קלא.

ז סדר רב עמרם. טור סי' קלב. לבוש שם ס"ב. ראה גם לקמן ס"ד.

ח ראה לקמן סי' נט ס"ב.

ט סדר רב עמרם. טור ולבוש סי' רלד ס"א. ראה לקמן סוף ס"ד וש"נ.

י ראה לעיל סי' נא ס"א וש"נ.

יא סדר רב עמרם. טור ולבוש שם.

יב סימן זה בשו"ע לא הגיע לדיניו, ועי' טור ולבוש שם ס"ב.

יג סדר רב עמרם. טור ולבוש סי' רלז. וראה גם לקמן ס"ד. יד עי' טור סי' רלז דלא כלבוש כאן סוף ס"א.

טו ראה גם לקמן ס"ד. רס"י קט. אג"ק ח"י ע' שב ואילך. ספר המנהגים - חב"ד ע' 6.

טז זהו. ראה תקוני זהר לג, סע"א. ר"ח שער הקדושה פרק י"ז ד"ה בפרט ובהקדמת ע"ח ד"ה ועשה טוב.

אג"ק ח"י אגרת ג"רם. ח"י אגרת ד'תקמו. קובץ אור ישראל כג ע' קצט.

ב כל ד
ג ונקד
ד תוך תוך
ה שנאמר
ו ועדה זו
ז עדה הא
ח אם ה
ט הקדו
י נאמר כ
יא ד ולא
יב גומר
יג שלא
יד סדר קדו
יט ומ"מ א
כ שזקריא
כא וכן אם
כב שתפלת
כג הקדיש
כד עשרה
כה בתחלת
כו וקדיש
כז אמירת
כח הואיל
כט שאומרי

כלל יהיה רצון כאן ואעפ"כ פסקו לומר קדיש דרבנן משום שזהו ענין ד' חלקי התפלה המיוסדים מקדמונים. ומה שהנהיג אדמו"ר לומר יהיה רצון שכן הוא בסדר היום (בנוסח אחר) ובסדור של"ה ובסדור האריז"ל (בלא כונת ע"פ הסוד).

פרק ד

קדישים

(א) קדיש דרבנן. הוא הקדיש שאומרים אחר הלמוד ומוסיפין על ישראל ועל רבנן ולכאורה היה לו להדפיס כאן את נוסח הקדיש ואח"כ קודם עלינו "קדיש דרבנן תמצא לעיל" ונ"ל משום שעיקר מקום הקדיש עפ"י הגמרא (סוטה מ"ט ע"א) עלמא אמאי מקיים אקדושה דסדרא ואיש"ר דאגדתא ועיי"ש בפרש"י ומהרש"א) הוא שם אחר ובא לציון ואגדת חז"ל על פסוקים תנא דבי אליהו כו' אמר ר' אלעזר כו'.

(ב) הנוסח שמוסיפין בקדיש אחר סיום מסכת או אחר קבורת המת נמצא בטור (יו"ד סי' שע"ו) ובלבוש וב-אבודרהם (שחרית של חול).

(ג) קדיש שאומרים עד סופו נקרא קדיש בתרא או קדיש שלם או קדיש תתקבל או קדיש מלא (רמב"ם בנוסח הקדיש סדור רב עמרם כל בו).

(ד) קדיש יתום נקרא הקדיש שאומרים על מזמורים שהיתומים אומרים אותו ומחסרים תתקבל. התועלת לאביו ולאמו ממה שהיתומים אומרים קדיש ומפטירין בנביא הובא בב"י יו"ד סי' שע"ו בשם הזוהר. והוא בזוהר חדש סוף פ' אחרי ושם במדרש רות ע"פ ולנעמי מודע ד"ה ר' רחומאי פתח. ועיין באור זרוע הלכות שבת סימן נ' מעשה נפלאה בשם ר' עקיבא ובמטה משה סימן ר"ג. וברמ"א יו"ד סימן שע"ו כתב לאמר גם

זוהר נשא קל"א ע"א. ובפע"ח) מבאר שהתורה התחתונה שנדרשת ב"ג מדות אלו שנמשכות אליה ה"ג מדות עליונות וכו' דוגמת י"ג מדות הרחמים כלולה משה קצוות דין ורחמים הם י"ב והתכללותם הם י"ג. ומבאר שם פרטיהם בענין דין ורחמים והמדה הי"ג (הכולל דין ורחמים) היא ונקה וזהו שני כתובים המכחישים ובא הכתוב השלישי והכריע. וכמו כן מצינו בגמרא (שבועות ל"ט ע"א) תניא ר' אליעזר אומר א"א לומר ונקה שכבר נאמר לא ינקה (היינו בעשרת הדברות כמו שפרש"י ביומא דף פ"ו שלא ינקה האמור כאן כי הדדי נינהו ולא שייך לומר שכבר נאמר אלא דקאי על לא ינקה האמור בעשרת הדברות) וא"א לומר לא ינקה שכבר נאמר ונקה (והוא דבר והפוכו) אלא ונקה לשבים ולא ינקה לשאינם שבים, ועל שבועת שוא אף לשבים לא ינקה, כ"א ע"י פרעון, כמו שפרש"י כאן במסכת שבועות. נמצא שע"ד הנגלה מפרשים תיבת וכן בלא אלף (וכמו שפירשו השל"ה והקרובן אהרן) וע"ד הנסתר מפרשים וכן כאלו נקודה בפתח וכאן. לכן בסדורים שנדפסו עם כוונות, מפרשים תיבת וכן בפתח וכאן אבל זה הסדור שנתיסד שיהי' יד הכל ממשמשין בו הנוסחא הוא וכן ואעפ"כ תכיל גם הכונה ע"פ הסוד.

(כז) יהי רצון כו' שיבנה כו' (אבות פ"ה משנה כ') ואומרים אותו אחר ברייתא דר' ישמעאל התחלת תו"כ ראש לכל מעשה הקרבנות וכל התו"כ נבנה על הי"ג מדות הללו (שו"ע אדמו"ר סימן נ') לכן מבקשים שיבנה ביהמ"ק ונקיים מעשה הקרבנות בפועל ולא ע"ד ונשלמה פרים שפתינו. ואדמו"ר בשו"ע סימן נ"ד כתב שאחר איזהו די בתפלת יה"ר לומר אחריו קדיש. אבל א"א לומר שתקנו יהי רצון בשביל הקדיש דא"כ הי' לקבוע אגדת חז"ל על פסוק. כמ"ש שם בשו"ע. ובסדור פסק לומר קדיש דרבנן אחר ברייתא דר' ישמעאל משום שבמקובלים (פע"ח ומשנת חסידים) לא נמצא

י"ג מדרות הנה נוסח הסידורין כ"ג מדרות התורה נדרשת וכן הוא באבודרדם אך מכא
שם גירסת המדרש השכם ור' סעדי מ"ג מרות ע"ש מבנין אב מכתוב
אחד נוסח סידורי ספרד ור' קאפיל ובאבודרדם וכל בו מבנין אב ומכתוב אחד אך נוסח
סידורי וידן הוא ככללי הש"ס ובסדר השל"ה כל דבר שהיה בכלל הנה נוסח ספרד
והאבודרדם בכלם וכל דבר ונוסח ר' קאפיל בפעם הראשון כל דבר בלא וא"י ואח"כ
וכל דבר כווי"ן ונוסח הכל בו בפעם ראשון ושני ושלש כל דבר בלא וא"י רק בפעם
ה' שהוא האחרון גורס וכל דבר כווי"ן **למען טעון אחד** כן הוא נוסח וידין ובסידורי
ספרד ור' קאפיל וכללי השל"ה ור' שבתי ור' קאפיל ובפע"ח **וכאן** וכל דבר שהיה נוסח ספרד
הכל בו ובסדר השל"ה ור' שבתי וכן שבת וכן שני מכתובים כן הוא נוסח סידורי וידן וכלל בו
אבל נוסח סידורי ר' שבתי ור' קאפיל ובפע"ח **וכאן** שני מכתובים אך עיי' במשכ"ץ שגם
לנוסח סידורי וידן צ"ל וכן בפמ"ח כאלו היה נכתב וכאן באל"ף והכונה של נוסחא זו
שגורה הוא כפי כל כשם הורב הקדוש מו"ה צבי הירש מוידטשוב וצללה"ה והוכח ג"כ
בעיון תפלה עפ"י דאמרינן בגמ' כתיב ונקח וכתוב לא ינקח הא כיצד מנקח לשבים ואינו
מנקח לשאינן שבים והיינו מדרכתיב הכתוב השלישי ושם ורפא לו נמצא הכתוב השלישי
מכריע שלא יסתרו ה"ב מכתובים הנ"ל ואיחא ר"ג מדרות אלו הם כנוני י"ג מדרות דרחמים
וזה שאמר וכאן ר"ל במדה זו ה"ג שהוא ונקח הם כ' מכתובים המכתישים זא"י עד שיבא
הכתוב השלישי וכי' יהר"מ שיכתוב ביהמ"ק הכוונה משום דבעוה"י אין לנו לא כדהמ"ק
ולא קרבן רק ונשלמה פרים שפתינו ועי"ז אמרנו פ' החמיד ומשנת איזהו לכך אח"כ
מתפללין שיכתוב ביהמ"ק במהרה ונקריב הקרבנות כפועל והנה יש נוסחא שכתבה ביהמ"ק
וכתבה מזה לעיל גבי פ' התמיד:

קריש דרבנן הנה עפ"י האר"ל קריש זה הוא חובה כי עד כאן הוא מעולם העשרה
ומכאן עד יוצר אור הוא מעולם היצירה וכן עולם לעולם תיקנו לומר קריש
עיי' בפע"ח (ועיי' בספר אמרי קודש מהרב הקדוש מטטעוילסק שקריש זה שייך להבליע
תפלה ולא כהמנהג שאומר אותו אדם אחד) ועיי' בספר זכרון יהודא מהגה"ק בעל אמר
אש דלפי מנהג אשכנז שאומרי קריש אחד מזמור שיר חנכת לא יאמרו קריש לאחר איזהו
כי לרעתם שם נקרא בי"ז עולם לעולם וכל דיני ומנהגי קריש אכתוב א"ה לקמן אחד
ישתבח ואחר וכל"ג ואחר אין כאלהינו:

סדר פסוקי דזמרה

תגד מנהג אשכנז לומר כבוד שאמר קודם הדרו לה' קראו ולוה הסכים ובינו הטור
נכסי (נא) להקדים הברכה לכל המזמורים שיהיה לכלם בורכה תחילה וסוף אך מנהג
ספרד לומר הודו לה' קראו כשמו קודם כבוד שאמר ולוה הסכים הכל בו משום דנכון

כולה כמו קרבן ע"ז אך מחמת שהעובד השם כשיחזוף הלכוש דהיינו החיצוניות הוא נאה
ויאה רק בפנימיות הוא החסרון דהיינו הפניות שהיה לו לכך ג"כ רק פנימיות העולה
נשרפת משא"כ העור שהוא הלבוש כ"ז כתבתי רק בדרך אפשר ויה"ד שלא יאמר פינו
דבר שלא כרצונן ונדע הא דכתב העולה קודש קדישם ולא כתב ג"כ נבי חטאת ואשם
קודש קדישם עיי' בגמרא שם והא דכתב שחייטתה וקרבן דמה אצי"ג דעולה היה וכן
עיי' בורה"ק פ' נח (יד ע"י):

זכרי שלמי ציכור וכי הטעם דזה קרי חטאת וזה קרי אשם אצי"ג דשניהם על החטא
באים עיי' ברמב"ן פ' וקרא ועיי' באבודרדם והוכח ג"כ בפרמ"ג דחמשה אשמות
הראשונים הם סמוכים לכך נקודה האל"ף כפת"ח אבל הששי שהוא אשם תלוי האל"ף
במ"ק שהוא שם דבר ע"ש והנה כבר כתבתי לעיל שגם כאן יאמר יה"ד בדרך תנאי
דהיינו שיאמר יה"מ ה' או"ז אשם נחתיבתי אשם וכי וכדרך שאומרים אחר חטאת
רק כאן א"צ לכות שאם נחתיבתי אשם דהיינו שנודע לו ונשכח ממנו וכמ"ש לעיל גבי
חטאת כי אשם לא בעי ידיעה בתחילה עיי' בדג"מ ובמחמשה"ק:

דתורה ואל נזיר וכי עיי' מ"ש לקמן שבכור יתה"פ ובעי"פ וכתוה"מ פסח אין
אומרים מזמור לתורה מפני שהתורה אינו באה באותן ימים ע"ש א"כ יה"ד
כאן לא יאמר יה"ד אחר התורה באותן הימים ועיי' בפרמ"ג שבכור יתה"פ לא יאמר
יה"ד אחר שום חוץ מבכורה:

שלימים קדישם קלים וכי ונאכליך ככל העיר הטעם דקדישם קלים ככל העיר
וקדיש קדישם רק לפנים מן הקלעים נראה לפענ"ד דאפשר שזוים קדיש
קדישם באים על החטא וידוע דמלך חטא וברא מלאך המשחית והקרבן בא לבטל המשחית
לכך המשחית הלו מתגבר עצמו לפגל הקרבן ומפני זה נאכליך לפנים מן הקלעים דקא
כי באם יצא לחוץ יש לחוש שמא ישגיגה המשחית ויפגלה משא"כ קדישם קלים דאינם
באים על החטא ואיך רודף אותם לכך נאכליך ככל העיר כ"ז כתבתי רק בדרך אפשר וה'
יתני בדרך האמת:

דכבוד והמעשר והפסח וכי ונאכליך ככל העיר ר"ל משא"כ הפסח אינו נאכל אלא
בבית אחד כמ"ש לא תוציא מן הבשר תוציא אך צ"ע דלא חשיב זאת כהדי'
כין שאר הדברים שחשיב כאן שחלוק דיני של פסח מבכור ומעשר הפסח אינו נאכל
וכי והאי דלא חשיב ג"כ שפסח אינו נאכל אלא על מצות ומדורים עיי' בתוס' דלא חשיב
אלא דבר שכנגדו בשאר קדישם והוא חלוק מהם דשאר קדישם נאכליך ביזם וכל הלילה
ולכל אדם מאלל ופסח אינו נאכל אלא בלילה ועד חצות ולמנוי וצ"ל א"ע לא
תני מצות ומדורים דאינם מעעביים א"ע לאו מצוה דגופי':

תפלת שחרית

פה

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שיפנה בית המקדש בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ וְתִתֵּן חֲלֻקָּנוּ
בְּתוֹרָתְךָ: וְשֵׁם גִּבּוֹרְךָ בְּיָרְאָה כִּימֵי עוֹלָם וּבְשָׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת:
עד כאן הוא מקונו עולם העשיה. ואומרים קריש דרבנן:

הוא מתעורר על זה בלא שום זכות שיש להם לישראל. רק שרטנו לגאלם בלי שום זכות. ואין להם בזה מקום לקפרי. אבל אם היו מבינים שפ"י זכות השנה האלה הזו הוא מתעורר היה להם מקום לקפרי ולומר אין פיהם ולבם שיום ובלבואם יבזו ולבם כל פעם. וכיוצא בזה. כגון שיש להם שטות הרבה כנגד זה הזכות. לכך אומרים בלשון תרגום עכ"ל. ובכל בו כ' הפעם בלא יקפרינו המלאכים על שמתפללין על הגאולה דלעריד יהיו הגדיקים גדולים ממלאכים. ופעמא דמלאכים אין מצטעם לעשות רק עוב. וכיון שכן אין להחזיק להם פינה אם לא יתבאו. אבל הגדיקים מתגברים על ירם ע"כ. ובספר תניא כתב הפעם לפי שבימיהם גזרו אויביהם שלא יאמר קדיש. והנהיגו לאומרו בלשון ארמי שלא יכירו בו. ואף שבטלו הגזירה לא רצו להחזיר הדבר ליושנה כדי שלא ישכחמו הנסים והנפלאות ע"כ. כתב הגודרהס אל יקשה בעיניך מה שתקט לומר יתברך וישמחה ויתפאר בו בלשון הקודש. כי השנה הזה לא היו יכולין לשנות ללשון תרגום ע"כ:

כתב רמ"א ב"ח סי' כ"ו כשתחילת יתגדל יש לומר ועתה יגדל נא וגו' וזכר רחמיך וגו'. ומתה"ל כתב שאין לומר כלל ועתה יגדל. ופסקי תוס' מסיק דבקדיש בין ישמחה לומר ובקדיש שקודם תפלת פרגית אין להומר אבל בשאר קדישים אומרים. וכן פסק בשני"ה ד' רכ"ד. וכתב המ"ח דדוקא קודם שמתחיל ההין יאמר ועתה יגדל. דבשעה שאומר החזן יתגדל יש לשחק ולכוין ולשמוע הקדיש: (דיני קדיש תמלא אלל קדיש שנסוף התפלה):

וְעַתָּה יִגְדַלְנָא בְּחַ אֲדָנֵי בְּאִשְׁרֵי דְבִרְתָּא לְאָמֵר:
זְכֹר רַחֲמֶיךָ יְיָ וְהִסְתַּדֵּךְ בְּיָ סְעוּרָם הַמָּה:

וא במדבר יד, יז בן תהלים כה, ו.

עין יוסף

ועתה יגדל וגו'. אומרים ועתה יגדל וגו' מפני שהוא ספל על לשון יתגדל. ואח"כ אומרים זכר רחמיך וגו' מפני שזכירת רחמים נופל על פירות שלשמים רבא שכתבנו (לבוש):
(הגר"א בניאורו על פסקי אבות). וזהו שאמר ושם עבדך צירא. משום שאם אין תורה אין יראה:

יהי רצון כו'. הכוונה לפי שאין תורה בלא ביה המקדש כמ"ס (איכה ג, ט) מלכה ושריה בגוים אין תורה. לכן יאמר יהי רצון שיבנה בו' ותן בו' כמ"ס (ישעיה יא, ט) כי מלאה הארץ דעה את ה' עבדך צירא. משום שאם אין תורה אין יראה:

דובר שלים

שיבנה בהמ"ק וכו'. בזמן בביהמ"ק קיים אדם חומא ומביא קרבן וזמן שאין בהמ"ק קיים קורא פרשת הקרבנות האמור בפורס ומפלים עליו כאלו הקריב בפועל. זכו יס"ר שיבנה בהמ"ק במהרה ולא נקריב הקרבנות בפועל. וזו"ה סן חלקנו במורתך שפ' הטרס יהיו מצויים בקרבנות:

עין תפלה

את השמים ואת הארץ וכתוב אהר אומר ביום עשות ה' אלהים ארץ וכמים בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם שנאמר אף ידי יסדה ארץ וגו' קורא אני אליהם יעמדו יחד מלמד ששניהם נבראו כאחד:
יהי רצון וגו' שיבנה בית המקדש ב"ב ותן חלקנו בתורתך. ההפלה הזאת ק"קחה

ממס' אבות (פ"ה ע"ב), ויסדה על מאמר התוספתא דמס' עדיות פ"א הובאם בננ'. (שנת קלת ב), כשנכנסו רבותינו לברס ציבנה אמרו עתידה תורה ששתכח משראל, ובסנהד' (לו, א) אין בן דוד בא עד שיתמעטו הזלמידים, ושם — תורה משהכחת מלומדיה; ולזה נתפלל שיבנה בית המקדש במהרה בימינו בטרם השכח התורה מאתנו — ולא יהיה חלקנו וגורלנו בין יושבי קרנות (נרכות פה, ב). ובמחזור ויסרי שיבנה ביהמ"ק במהרה בימינו וכו' לא. ובסדורי הספרדים שכתב: עירך:

זהו רצון מלפניך ? אלהינו נאלתי אבותינו שיפנה בית המקדש בקמחה וימינו וימינו

עמק ברכה

שומע תפלה

עמק ברכה

גמור. ואפשר להעמידו כאלו אמר מקצתו לה' ומקצתו לכם. עז"ש מה שפירש באריכות. והנה ספר קרבן אהרן עצמו אינו תחת ידי לעמוד על דבריו בפנים. אבל מה יעשה הרב ז"ל במאי דאיתא ביומא (דף פ"ו), רבי אליעזר אומר אי אפשר לומר נקה שכבר נאמר לא ינקה ואי אפשר לומר לא ינקה שכבר נאמר ונקה — הא כיצד, מנקה הוא לשבין ואינו מנקה לשאינו שבין. והרי "ונקה" עם "לא ינקה" הוא ניגוד גמור. אלא שחכ"ל הכריעו בכח שבלי להשוות ביניהם בדבר שאינו מפורש במקרא. וכן בברכות (דף ל"ה ע"א) כתיב "לה' הארץ ומלואה" וכתוב "והארץ נתן לבני אדם", הרי זה ג"כ ניגוד גמור. וכי תרי ארץ יש.

ובאמת דברי הראב"ד ז"ל מבוארים (בספרי סוף פ' נשא) דאיתא התם הלשון: זו מדה בתורה — שני כתובים, זה כנגד זה, והרי הם סותרים זה את זה. יתקיימו במקומם עד שיבוא כתוב אחר ויכריע ביניהם. פירוש — הרי אתה צריך לקיימן במקומן, כלומר, ליישב כל חד וחד בדוכתיה כפי שכלך, עד שיבוא כתוב שלישי, ואז בטלה הכרעתך לגבי הכרעת הכתוב השלישי וכמו שכתב הראב"ד.

יהי רצון: תפלת בן תימא במשנה (אבות פ"ה מכ"ד). ולפי שסדרנו הקרבנות ולמדנו משנה והלכה, מתפללין — שיבנה בית המקדש במהרה בימינו, מקום הקרבנות, ושיתן חלקנו בתורתו.

ותן חלקנו בתורתך: מה שהאדם בוחר לעצמו ואוהב אותו ומחשבו לעיקר, נקרא חלקו. כמו שנאמר (דברים ל"ב ט') כי חלק ה' עמו. וכתוב (תהלים ט"ז) ה' מנת חלקי, עיין רד"ק

שם. וכן (קהלת ט' ט') כי היא חלקך בחיים. וכן (במדבר י"ח) אני חלקך. ומבקשים כי יתן ה' חלקנו בתורתו, כלומר, שנבחר לנו עיקר הפצנו בתורתו. שתהא התורה עיקר בכל מגמתינו. ואין פירושו, שיהיה לנו חלק בתורה. דא"כ הוי לי' לומר "ותן לנו חלק בתורתך". ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות: לקוח מנוסח ברכת עבודה שבנוסחת ותערב. נעבדך: נעשה סדר העבודה. והוא בלשון חכמים ותואר לעשיית הקרבנות. ביראה: לפי שנאמר (דברים ו' יג) את ה' אלקיך תירא ואותו תעבוד. וכתוב (תהלים ב') "עבדו את ה' ביראה. תקנו הלשון "נעבדך ביראה". ואף שנאמר ג"כ (שם ק') עבדו את ה' בשמחה. מכל מקום הקרבנות, דלכפרה הם באים, עיקרם ביראה ולב נשבר. עיין בזה"ק ויקרא (דף ח ע"א). כימי עולם וכשנים קדמוניות: לשון הכתוב (מלאכי ג' ד) וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות. וענינם, שתהא עריבה עליו מנחתם, כמו שהיתה עריבה לפניו בדורות קדומים (תהלים ע"ג ג') חשבתי ימים מקדם שנות עולמים. וכתוב (ישעי נ"א ט') עורי כימי קדם דורות עולמים. וכתוב (שם ס"ג י"א) ויזכור ימי עולם משה עמו. ובתו"כ (פרשת שמיני) פירשו חכ"ל, כימי עולם — כימי משה, כלומר, שהיתה אז עריבה עליו. כדכתיב ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח את העולה ואת החלבים. וכשנים קדמוניות — כימי שלמה. כלומר, דהתם נמי כתיב (דה"ב ז' א') והאש ירדה מהשמים ותאכל העולה והזבחים. רבי אומר, כימי עולם — כימי נח. כלומר, דכתיב ביה (בראשית ח' כ"א) וירח ה'

יהי רצון פסקא בפשנה כב של פרק ה טאבות, ומיסחה של יהודה בן תימא: קביעת מקומה כאו

היא עפ"י הסדר שבמח"ו, בסדר היום הנוסח שונה אבל מאותו תוכן; וראה: ההערות לאותו

היח"ד הנאמר גם אדרי ת' יח, לבוש, רב"א בסי' קצו לטא"ח ותוספות מגילה כ ב ד"ת כל: בפרע"ח ובמ"ח לא הוזכרה כאן.

וְדַגְמָא לְדָבָר הַלָּמֵד מִסּוּפוֹ. בְּפִרְשֵׁת נִגְעֵי בְּתִים פּוֹתַחַת הַתּוֹרָה "כִּי תִבְאוּ אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן וְכוּ' וְנִתְּתִי נֹגַע צָרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אַחֲזוֹתְכֶם", מִשְׁמַע שְׂדֵינִי נִגְעֵי בְּתִים נוֹהֲגִים בְּכָל סוּגֵי הַבְּתִים. אֲךָ מִסּוּף הַפִּרְשָׁה שֶׁבְּתִבָּה הַתּוֹרָה שָׁם "וְנָתַן אֶת הַבַּיִת אֶת אֲבָנָיו וְאֶת עֲצָיו וְאֶת כָּל עֵפֶר הַבַּיִת", לְמַדִּים אָנוּ שֶׁמֶה שֶׁבְּתִבָּה תּוֹרָה תִּחְלָה בַּיִת, הַפְּנֵה רַק לְבֵית הַבְּנָיו מֵאֲבָנִים עֲצִים וְעֵפֶר, אֲבָל אִם חָסַר בּוֹ אֶחָד מֵהַדְּבָרִים הַלָּלוּ אֵינוֹ מְטַמָּא בְּנֹגְעִים.

וְכֵן (וְכֵן) שְׁנֵי כְּתוּבִים הַמְּכַחֲשִׁים זֶה אֶת זֶה, עַד שִׁיבּוֹא הַכְּתוּב הַשְּׁלִישִׁי וַיְכַרִּיעַ בֵּינֵיהֶם

מִדָּה יג': שְׁנֵי כְּתוּבִים הַמְּכַחֲשִׁים זֶה אֶת זֶה, כְּלוֹמֵר שְׁנֵי פְּסוּקִים שְׂפוֹתֵרִים זֶה אֶת זֶה, וּמִתְנַשְּׁבִים עַל יְדֵי פְּסוּק שְׁלִישִׁי שֶׁמְכַרִּיעַ בֵּינֵיהֶם

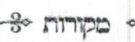
דַּגְמָא לְדָבָר, פְּסוּק אֶחָד אוֹמֵר "וְכִבֵּא מֹשֶׁה אֶל אֱהֱל מוֹעֵד לְדָבָר אֲתוּ" וְכוּ', מִשְׁמַע שְׂמוֹשָׁה הָיָה יָכֹל בְּכָל עֵת לָבֹא אֶל אֱהֱל מוֹעֵד לְשִׁמַּע אֶת דְּבַר ה'. וּפְסוּק אֲחֵר אוֹמֵר "וְלֹא יָכֹל מֹשֶׁה לָּבוֹא אֶל אֱהֱל מוֹעֵד כִּי שָׁכַן עָלָיו הָעֲנָן" וְכוּ', מִשְׁמַע שְׂלֹא הָיָה יָכֹל מֹשֶׁה לָּבֹא אֶל אֱהֱל מוֹעֵד לְשִׁמַּע אֶת דְּבַר ה', וְלִכְאוּרָה סוֹתֵרִים הַפְּסוּקִים זֶה אֶת זֶה. בֵּא הַכְּתוּב הַשְּׁלִישִׁי "וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֱהֱל מוֹעֵד לֵאמֹר" וּמְכַרִּיעַ בֵּינֵיהֶם, אֲבָן לֹא הָיָה יָכֹל מֹשֶׁה לָּבֹא אֶל אֱהֱל מוֹעֵד בְּלֹא קְרִיאָה מֵה', אֲבָל בְּשִׁקְרָא לֹא ה' הָיָה יָכֹל לְפָנֵם לְשִׁם לְשִׁמַּע אֶת דְּבַר ה' אֵלָיו.

וַיִּשְׁנֶם שְׁנוֹרְסִים בְּלִשׁוֹן הַבְּרִיתָא, "וְכֵן שְׁנֵי כְּתוּבִים" וְכוּ'. מִשּׁוּם שֶׁבְּרִיתָא זֶה מוּבָאֵת בְּרִישׁ תּוֹרַת כְּתוּבִים, שֶׁהִיא אֲסוּפַת בְּרִייתוֹת הַמְּבַאֲרוֹת אֶת סֵפֶר וַיִּקְרָא. וְאוֹמֵרַת הַבְּרִיתָא וְכֵן שְׁנֵי כְּתוּבִים, בְּתַחֲלַת סֵפֶר וַיִּקְרָא וַיִּשְׁנֵן פְּסוּק שְׁלִישִׁי הַמְּכַרִּיעַ, וְהוּא הַפְּסוּק "וַיִּקְרָא ה' אֶל מֹשֶׁה" וְכוּ' כַּנ"ל.

וְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שִׁיבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ

אֲחֵר שְׂאֵמְרָנוּ פִּרְשׁוֹת הַקְּרָבָנוֹת, וּבְקִשְׁנוּ מֵה' "שִׁיבָה שִׁיחַ שְׂפַתוֹתֵינוּ חָשׁוּב וּמְקַבֵּל וּמְרַצָּה לְפָנֶיךָ כְּאֵלוֹ הַקְּרָבָנוּ קֶרְבֵּן הַתְּמִיד" וְכוּ', מִבְּקָשִׁים אָנוּ "שִׁיבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ

א. ויקרא ד, לד. ב. שם מה. ג. נעלים פ"ב מ"ב. ד. במדבר ז, פמ. ה. שמות מ, לה. ו. ויקרא א, א.

בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ". כְּלוּמַר שְׂאִין אָנוּ מְרַצִּים בְּזוֹה שְׂאָנוּ אוֹמְרִים אֶת פְּרִשְׁיֹת הַקְּרָבָנוֹת
כְּתַחֲלִיף לְהַקְרָבָתָם, אֶלָּא אָנוּ מְקוּיִם וּמִתְפַּלְלִים שְׁנוֹכָה לְרֵאוֹת בְּבִנְיָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
בְּמַהֲרָה, וְשֵׁם נִקְרִיב קְרָבָנוֹת אֵלּוּ בְּפַעַל מִמֶּשׁ.

וְהֵן חֲלָקְנוּ בְּתוֹרַתְךָ

וְאִזּוּ כְּשִׁיבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, נִזְכָּה לְהַשִּׁיג בְּשִׁלְמוֹת אֶת חֲלָקְנוּ בְּתוֹרָה. אִף שְׂאָמְרָנוּ פְּרִשְׁיֹת
הַקְּרָבָנוֹת שְׂזוּה חֲלָק בְּתוֹרָה, וְאָמְרוּ חַז"ל עַל כֵּן "כָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרַת עוֹלָה כְּאֵלוֹ
הַקְּרִיב עוֹלָה" וְכוּ'. מִכָּל מְקוֹם מְצַפִּים וּמִתְפַּלְלִים אָנוּ שִׁיבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְאִזּוּ נִזְכָּה
לְשִׁלְמוֹת חֲלָקְנוּ בְּתוֹרָה.

וְשֵׁם נַעֲבֹדְךָ בִּירְאָה

שְׁעֵבוֹדַת הַקְּרָבָנוֹת מְבִיאָה לִירְאָה אֶת ה', כְּמוֹ שְׁכַתּוּבֵי "וְאִכְלַתְּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם
אֲשֶׁר יִבְחַר לְשִׁבְן שְׂמוֹ שֵׁם וְכוּ' לְמַעַן תִּלְמַד לִירְאָה". וְאָמְרִינָן בְּסִפְרֵי "לְמַעַן
תִּלְמַד לִירְאָה" גְּדוֹל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי שְׁמֵבִיא לִידֵי תִלְמוּד, לְפִי שְׁהִיָּה עוֹמֵד בִּירוּשָׁלַיִם עַד שִׁיאֲכַל
מַעֲשֵׂר שְׁנֵי שָׁלוֹ וְהִיָּה רוֹאֵה שְׁבָלִים עוֹסְקִים בְּמִלְאֶכֶת שָׁמַיִם וּבַעֲבוּדָה, הִיָּה גַם הוּא מְכֻנֵּן
לִירְאָת שָׁמַיִם וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה".

בְּיָמֵי עוֹלָם וּבְשָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת

כְּפִי שְׁהִיָּה בְּיָמֵי מִשָּׁה רַבִּינוּ וְשִׁלְמוֹת הַמֶּלֶךְ, שְׁקַבְלַת קְרָבָנוֹתֵיהֶם
בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן

אור הבהיר

הקדוש המפורסם מהרצ"ה זצוק"ל בברייתא דרבי ישמעאל במדה הי"ג אמר התנא בסוף וכאן ב' כתובים המכחישים וכו' תיבת וכאן אין לו ביאור ואמר עפימ"ש דהי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן הן המה מכוונים נגד הי"ג מדות של רחמים, והנה מדה הי"ג הוא ונקה לא ינקה ובגמרא רמינן קראי נאמר ונקה ונאמר לא ינקה ומתרצי מנקה הוא לשבים ואינו מנקה לשאינם שבים, וידוע ג"כ דהי"ג מדות שאמר מיכה הנביא מי אֵל כמוך וגו' המה מכוונים ג"כ להמדות שבתורה, א"כ מדת מימי קדם נגד ונקה לא ינקה.

והנה במדת מימי קדם נרמזת שובה שהיה „מימי קדם" מן הדברים שקדמו לעולם כידוע.

ולפי"ז זה שרמז התנא בברייתא דר"י בסוף היג"מ „וכאן" — רצ"ל במדה הי"ג — שני כתובים המכחישים זה את זה — ונקה — לא ינקה — עד שבא הכתוב השלישי — היינו מדה הי"ג דמיכה המורה על תשובה — מימי קדם, והוא מכריע להורות מנקה לשבים ואינו מנקה לשאינם שבים עכ"ד ודפח"ת.

ומכאן דקדק הגחא"ש ממונקאטש לומר „וכאן" בפתח, שני כתובים, כמבואר בכתבי האריז"ל בפרע"ח ובשער הכוונות ועיין עוד בבני"ש מאמרי חודש אלול מאמר ב' אות ה' (דרכי חיים ושלום).

יהי רצון. פסקא במשנה של פרק ה' במס' אבות.

קביעת מקומה כאן הוא עפ"י הסדר שבמחזור וויטרי, בס' סדר היום שונה הנוסחא, לבוש, רמ"א טוא"ח סי' קכ"ז, ותוספות מגילה כ"ב ע"ב ד"ה כל. (סצד"א).

שיבנה. ראה שערי תשובה סי' מח בארוכה אם לומר שתבנה או ובנה.